

підмови, не вірте неспокійним а лихим чуткам, що закликатимуть вас до розрухів, насильства та забастовок. Пам'ятайте, що ті, хто нацьковуватиме вас проти нового ладу, або проти євреїв чи поляків, проти панів чи інтелігенції—то ваші найперші вороги, що смоктали вашу ж кров'я та хочуть і надалі те саме робити, вас одуривши. Спокійно працюйте кожен коло свого діла, везіть хліб і всяку живність на продаж і дбайте тільки про те, щоб намітити до Установчої Ради („Учредительнаго Собранія“) найкращих і найрозумніших та чесних людей. Для цього ви тепер маєте всі права, можете вільно збиратись і радитись про свої потреби, закладаючи селянські спілки. Обрані од вас до Установчої Ради люде *по закону*, а не насильством устанавлять новий державний лад, що виведе наш рідний край, змучений і виснажений, до кращого, щасливого і мирного життя.

Тоді, по слову нашого великомученика, поета Тараса Шевченка:

„Встане правда, встане воля...“

„І забудеться срамотня, давня година...“

„І світ ясний не вечірній
Новий засяє...“

Київський Виконавчий Комітет об'єднаних громадських організацій („Київській Исполнительный Комитетъ объединенныхъ общественныхъ организаций“).

Велика хвиля.

Велика хвиля настала! Впали з України кайдани, в котрі прибрала її лукава політика Московського царства, коли визволений великими зусиллями Український народ передав в його опіку свою новоздобуту свободу!

Як тільки виявилася дійсна основа московської політики—її заміри трактувати Українців не як вільних співників, а простих підданців московського царя, власність московського царства,—українське громадянство, його політичні провідники голосно і рішучо заперестували против цього, і вже через чотири роки по підданню цареві проголосили маніфестом 1658 року своє підданне за уневажнене, свій звязок з Москвою за розірваний. Але царське правительство, як раз узяло під свою руку український народ, так уже не хотіло вертати йому волі—права рішати про себе. Використовуючи кожду внутрішню незгоду в українським громадянстві, клясові і всякі інші суперечности, що розбивали однастайність української політики, воно нитку за ниткою сплітало міцні ретязі на український народ і нарешті привело його до того поневолення, до тої безрадности і упадка, в котрім він опинився сто літ пізніше.

Всі героїчні зусилля, всі жертви і заходи кращих синів України в пізніших десятиліттях зоставались без успіху. Російський спрут цупко тримав свою здобич, і тільки російська революція визволила нас, розтявши його нервовий центр. Ми знову стали з підданців горожанами, вільними і повноправними, і можемо знову рішати про себе, становити право для себе, і будувати долю свого народу, своєї землі. В вільній Російській республіці не може бути невольних народів, так само як не може бути невольних людей!.

Сю глибоку зміну в становищу нашого народу і нас як його представників ми мусимо в повній глибині відчуті і з неї відповідні виводи зробити. Минули ті обставини коли ми мусіли виступати з петиціями, супліками, доказувати свої права навіть на культурне самоозначення, навіть на такі елементарні права як уживання своєї мови для своїх культурних потреб, допущення її до наування в школі, до уживання в урядах і суді. Ще рік тому українське громадянство силкувалося прихилити уряд і законодавні органи до того, щоб звели українську справу в Росії з мертвої точки, признавши отсі елементарні домагання: занехання репресій, відновлення скасованого з

початком війни, заведення української мови в школі і в урядованню. Ні уряд, що ще вірив тоді в можливість повного винищення українства в військових обставинах війни, ні російські парламентарні круги, ні поступове російське громадянство тоді не услухали нашого голосу. Українство зісталось на мертвій точці репресій аж до останньої хвилі. Система репресій була доведена до небувалих крайностей—дійшла свого вершка, небувалого від ганебного указу 1876 року, саме в переддень революції, що переставила українську справу в зовсім иньші обставини, на зовсім иньший ґрунт.

Нічого більш помилкового не може бути тепер, як витягувати старі українські петиції й подавати їх наново правительству як наші домагання в даннім моменті. Не може бути більшого недорозуміння хвилі, як наші старі домагання вважати мірою українських потреб в теперішности і сповненням їх думати задоволити потреби нинішнього українського життя. Те, чого ми добивалися п'ять, чотири, три, навіть рік тому і те, що дане тоді було б прийняте українським громадянством з подякою, і дійсно могло б мати своє значіння, бути добром для нашого народу, ошадило б його від переживання тяжких хвиль останніх літ, улекшило йому дальший культурний похід, воно розуміється потрібно й тепер, мусить бути уділено негайно, щедрою рукою, в розмірах найбільш широким, свобідним від усяких обмежень і застережень.—але воно ніяк не може вважатися задоволенням українських потреб, „розв'язанням українського питання“ для даного моменту. Се треба з усею рішучістю сказати про останню заяву тимчасового правительства про його спочуття до „культурно-національного самоозначення народностей Росії“. Не про нього тепер річ і нікого воно тепер не інтересує на Україні.

Великі події пережиті нами знали гальми з скритої енергії нашого народу, як пригнетена пружина вона підноситься перед здивованими очима чужих—і своїх.

Потреби і домагання України розгортуються в усій широті. Найбільше нещастя в сій хвилі і для правительства і для провідників громадянства—се не поспіти за скорим розгортанням домогань моменту.

Так як царське правительство кінець кінцем засудило себе на смерть тим, що не могло йти з походом життя і дурило себе гадкою, що може кого спинити або притримати, розложити задоволення навіть тих уміркованих вимог, які йому ставилися на безконечні—так можуть себе потопити і його наступники і всі хто беруть кермувати народнім життям чи нашим чи загально російським, коли будуть водитися старими споминами про ті мінімальні жадання які ставилися в старих умовах життя, в тім черпащинім поступі, котрим воно поступало.

Остерігаємо від цього! Ми в кождім разі сих помилок не можемо робити! Мусимо тримати руку на пульсі народнього життя і йти в ритм його биття. Воно тільки нам закон, йому ми мусимо коритись, його голосити всим, без огляду чи воно буде їм приємне чи ні.

Домагання, котрі висуває нинішня хвиля, можуть бути прикрою несподіванкою для батьох—але нема що робити! Мусимо їх ставити і проводити. Лагідно, по можности, і зактовно, скільки є змоги, але рішучо, рішучо, рішучо. Fortiter in re, suaviter in modo, як говорить старе прислів'я (твердо що до самої річи, м'яко що до форми). Перед вагою моменту і відповідальністю, яку він кладе на всіх нас, мусять відступити на другий плян всякі иньші огляди і рахунки. Воля нашого народу мусить бути сповнена.

М. Грушевський.